

TIMO SAAVALAINEN

MIKÄ MENI PIELEEN?

– VIELÄ KERRAN PISASTA

Kun ensimmäiset PISA-tutkimuksen tulokset julkaistiin, paistatteli suomalainen peruskoulu koko maailman ihailun kohteena. Ennen tätä kansainvälistä tunnustusta moitittiin sitä oppilaita tasapäistäväksi ja sirpaletietoa ja pänttäämistä opettavaksi pakkolaitokseksi.

Silloinen käsitys oli, että oppikirjoihin ja opettaja-johtoisuuteen perustuva opetus jakaa opetuksen pienimpiin mahdollisiin mitattaviin osiin ja että opetus perustuu näiden yksittäisten asioiden oppimisen kontrollointiin. Nähtiin, että yksittäisten tietojen opetteleminen ei millään voi johtaa kokonaiskuvan muodostumiseen. Ryhdyttiin kehittämään opetusmenetelmää, joka tuottaisi parempia tuloksia. Uuteen oppimiskäsitykseen liittyvät keskeisimpinä seuraavat oletukset:

Oppilas oman oppimisensa subjektina:

Oppilas oppii paremmin, jos hän itse tuottaa ja prosessoii tietoa. Oppilaan ollessa itse aktiivinen, tapahtuu syväoppimista.

Holismi:

Yksittäisten tietojen asemesta oppimisen kohteena ovat kokonaisuudet, systeemit ja rakenteet ja mieluiten vielä niin, että oppilas tai opiskelija itse muodostaa sen struktuurin, jota hän opiskelee.

Tiedon dynaamisuus:

Yhteiskunnan sanottiin muuttuneen niin nopea-tempoiseksi, ettei kenelläkään voi olla ajantasaista tietoa maailmasta. Sen vuoksi tiedon hankemisen tulee olla keskeinen työskentelymuoto kouluissa. Opettaja ei enää voi olla tiedollinen auktoriteetti. Monissa tilanteissa oppilaalla voi olla opettajaa paremmat tai ajantasaisemmat tiedot. Painettu oppimateriaali on jo vanhentunutta

painosta tullessaan, joten oppikirjoihin perustuvasta opiskelusta tulee pyrkiä pois

Kirjattomuus:

Uusi oppimiskäsitys suhtautui oppikirjoihin nurjamielisesti monesta syystä. Oppikirjojen nähtiin ylläpitävän opettajajohtoista opetusta ja suunnataavan sen liian yksityiskohtaisten tietojen opeteluun.

Pois opettajajohtoisuudesta:

Uuden oppimiskäsityksen toteutuksen keskeisin piirre on ollut pyrkimys pois opettajajohtoisesta opetuksesta. Siihen on koulutuksen järjestäjän toimesta yritetty päästä monin eri keinoin. Opettaja on koulutettu pois vanhoista käytänteistä ja on aloitettu erilaisia uudistus-hankkeita kuten kirjaton koulu, pulpetiton koulu ja kouluton koulu.

Arvioinnin uudistaminen:

Keskeisenä uudistamisen kohteena uudessa oppimiskäsityksessä oli myös arviointi. Numeroarvioinnista haluttiin siirtyä sanalliseen arviointiin sekä oppilaan ja opiskelijan itsearviointiin.

Tavoitteena tällä kaikilla on ollut kokonaisuuk-sien hahmottaminen, metakognitiivisten taitojen kehittyminen sekä opitun tiedon soveltaminen erilaisissa tilanteissa. Korostan vielä, että kaikki nämä uudistukset tehtiin vilpittömästi uskoen sii-

hen, että oppimistulokset paranevat.

Uutta oppimiskäsitystä kutsuttiin aluksi kognitiiviseksi oppimiskäsitykseksi ja myöhemmin konstruktiviseksi oppimiskäsitykseksi. Sen yhtenä muotona oli sosiokonstrukttiivinen oppimiskäsitys, jossa korostettiin oppilaiden ja opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta. Tässä artikkelissa käytän selvyuden vuoksi nimitystä uusi oppimiskäsitys, joka pitää sisällään kaikki kognitiivisen oppimiskäsityksen variantit.

Silloisten opettajien suhtautuminen oppimiskäsityksen muutokseen oli epäilevää. Vaikka monet opettajat ovatkin hetkittäin innostuneet jostain uudistuksesta, valtaosa on kuitenkin todennut, että siihen liittyvät oletukset eivät näyttäisi toteutuvan käytännössä. Suurelle osalle opettajista on alusta asti ollut selvää, että uuden oppimiskäsityksen mukainen opetus vaatii merkittävästi lisää resursseja. Ne opettajat, jotka kyseenalaistivat uuden oppimiskäsityksen, leimattiin muutosvastarintaisiksi, vanhanaikaisiksi tai muuten asiaa ymmärtämättömiksi. Opettajille konstruktivismi oli vain yksi työkalu muiden joukossa, eikä paradigman muuttava uudistus.

Tilannetta vaikeutti se, että uudistus päätettiin toteuttaa ilman kokeiluja tai pilotoiteja. Uudistuksen alulle panijana oli silloinen kouluhallitus, ja yliopistot lähtivät opettajankoulutukseensa vahvasti tukemaan sitä.

On muistettava, että 1980-luvun lopulla peruskoulu oli hyvin resursoitu. Kouluilla oli mahdollisuus järjestää opetus pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla, oppimateriaaleja oli riittävästi, erityisoppilaat saivat tarvitsemaansa tukea ja opettajilla oli mahdollisuus osallistua täydennyskoulutuksiin.

Tilanne muuttui merkittävästi 1990-luvun laman iskiessä julkiseen talouteen. Koulujen budjetit leikattiin rajusti ja Helsingissäkin opettajia lomautettiin kaupungin heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. On epäonnista, että edellä kuvattu oppimiskäsityksen muutos ajoittui yhteen laman kanssa, sillä opetuksenjärjestäjät näkivät uudistuksessa mahdollisuuden opetukseen käytettävien resurssien karsimisessa. Erityisesti oppikirjat ovat siitä lähtien olleet jatkuvien leikkauksen kohteena.

Lamasta huolimatta uusi oppimiskäsitys otettiin käyttöön sekä opetuksen järjestäjien että opettajankouluttajien toimesta. Kouluissa uusi oppimiskäsityksen käyttöönotto näkyi siten, että koulukohtainen kehittämistyö alkoi. Sen mahdollisti virkaehtosopimukseen tullut YS-aika, jota aluksi oli yksi tunti, sittemmin kaksi ja nykyisin kolme tuntia viikossa.

Uuden oppimiskäsityksen toteutuksen keskeisin piirre on ollut pyrkimys pois opettajaohjotusta opetuksesta. Siihen on koulutuksen järjestäjän toimesta yritetty päästä monin eri keinoin. Opettajia on koulutettu ja on käynnistetty erilaisia pilottihankeita kuten kirjaton koulu, pulpetin koulu ja kouluton koulu.

Opettajaohjotaisuudesta on pyritty eroon myös rakenteellisilla muutoksilla. Opetussuunnitelmaa on vuosien aikana muutettu siten, että opettajan roolia on häivytetty. Uusimmassa opetussuunnitelmassa ei opettamisesta puhuta juuri lainkaan. Myös viime aikoina rakennetut avoimet oppimisympäristöt ovat olleet tietoisia ratkaisuja muokata koulun toimintaa uuden oppimiskäsityksen mukaiseksi. Samaa juurta on myös oppilaiden itseohjautuvuuden korostaminen.

Tietotekniikan suuri murros ja internet osui ajallisesti yhteen oppimiskäsityksen muodostumisen kanssa. Niissä nähtiin valtava potentiaali osana koulutuksen paradigman muutosta. Digitalisaatio tuki uutta oppimiskäsitystä hyvin monelta kannalta. Väite oli, että diginatiivit oppilaat hallitsevat tietoteknisten järjestelmien käytön opettajaansa paremmin, oppikirjoja ei tarvita internetin tarjotessa rajoittamattoman pääsyn ajantasaisimpaan tietoon, oppimisvaikeudet hoidetaan opetusohjelmien täsmäohjauksessa, tietotekniikka motivoi kaikkia oppilaita ja oppilaat ja opiskelijat verkostoituvat ympäri maailmaa eri alojen asiantuntijoiden kanssa.

Kaiken kaikkiaan digitalisaatio on nähty taikaluotina, joka ratkaisee kaikki ongelmat. Todetakoon vielä, etteivät opettajat ole vastustaneet tietotekniikan tuloa kouluihin. Se on päinvastoin nähty tärkeänä osana koulun luontaista kehitystä. Närrä on aiheuttanut se, että digitaalisia ratkaisuja on pakolla tuotu osaksi koulutyötä myös sellaisissa kohteissa, joihin se ei sovi.

Suomalaisten oppilaiden PISA-tutkimuksessa saamat tulokset ovat olleet laskussa koko mittauhistorian ajan. On huomioitava, että PISA-tutkimuksessa painotetaan äidinkielen, matematiikan ja luonnontiedon soveltamistaitoja eli juuri sitä, mihin uuden oppimiskäsityksen pitäisi suomalaisia oppilaita ja opiskelijoita valmentaa.

Julkisuudessa käydyssä keskustelussa on tuotu esille lukuisia yksittäisiä syitä tulosten heikkenemiseen. Syiksi on esitetty avoimia oppimisympäristöjä, opetussuunnitelmia, älylaitteita ja oppilaiden itseohjautuvuutta. Olen tässä kirjoituksessa pyrkinyt tuomaan esille sen, että monille tällaiselle tekijälle löytyy yhteinen nimittäjä. Jos haluamme muuttaa kehityksen suuntaa, täytyy koulujärjestelmää ja sen taustalla olevia rakenteita tarkastella kriittisesti. Kannattaa kuunnella asiantuntijoita, opettajia. ■

KUVA PINJASPHOTOGRAPHY

TIMO SAAVALAINEN PUHEENJOHTAJA

VALOKOPIO KUVASTA: JEAN BAPTISTE ISABEY, PISE - LA TOUR PENCHÉE. LITOGRAFIA, 1822.
© THE TRUSTEES OF THE BRITISH MUSEUM, RELEASED AS CC BY-NC-SA 4.0

KIRJALLISUUTTA

- LEHTINEN, ERNO, RIITTA KINNUNEN, MARJA VAURAS, PEKKA SALONEN, ERKKI OLKINUORA, ELISA POSKIPARTA
1989: OPPIMISKÄSITYS KOULUN KEHITTÄMISESSÄ. HELSINKI: KOULUHALLITUS - VALTION PAINATUSKESKUS
  - VOUTILAINEN, TOUKO, JOUKO MEHTÄLÄINEN, ILKKA NIINILUOTO.
TIEDONKÄSITYS. HELSINKI: KOULUHALLITUS - VALTION PAINATUSKESKUS
- YLLÄ MAINITUT TEOKSET PITÄISI OLLA HELPOSTI LÖYDETTÄVISSÄ. NIITÄ NIMITTÄIN PAINETTIIN NIIN PALJON, ETTÄ NIITÄ VOITIIN JAKAA KAIKKIIN SUOMALAIISIIN KOULUIHIN.